

SAKSFRAMLEGG

Til:
Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Møtedato:
09.06.2016

Sak:
25/16

Pensumendring i alminnelig forvaltningsrett, spesiell forvaltningsrett – velferdsrett, spesiell forvaltningsrett – miljø- og ressursrett og erstatningsrett, 2. avdeling

Innstilling til vedtak:

Pensum i alminnelig forvaltningsrett endres til:

Bernt/Rasmussen: Frihagens forvaltningsrett bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).

Erik Magnus Boe: «Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære», 3. utgave 2010 kapittel 6 (Regelanvendelse og skjønnsutøvelse – 11 sider) og 13.6 (Liv og lære – 1 ½ side) (inntas i Kompendium I).

Dokument 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven – kapittel 41: Legalitetsprinsippet – generelt (4 ½ side) (inntas i Kompendium I).

Jens Edvin A. Skoghøy: Det offentliges erstatningsansvar – noen grunnleggende problemstillinger i Lov, liv og lære. Festskrift til Inge Lorange Backer (2016) (14 sider) (inntas i Kompendium I).

Markus Lie Hoel: Objektivt erstatningsansvar for uriktig offentlig myndighetsutøvelse, Lov og Rett 2012 (16 sider) (inntas i Kompendium I).

Frode Innjord: Høyesterett og prøving av forvaltningsvedtak – hovedlinjer og utviklingstrekk i Lov – sannhet – rett (33 sider) (inntas i Kompendium I).

Totalt ca. 190 sider

Pensum i spesiell forvaltningsrett – velferdsrett endres til:

Hege Brækhus «Folketrygdens ytelser til enslig mor eller far» (2016) (Endring: en oppdatering av artikkel med samme tittel i Jussens Venner hefte 3/2009) (inntas i Kompendium I).

Pensum i spesiell forvaltningsrett– miljø- og ressursrett endres til:

Hans Christian Bugge: Lærebok i miljøforvaltningsrett (4. utgave 2015) med unntak av punkt 3.5-3.6, 4.1-4.2, 8.5-8.9 og hele kapittel 10 – (Endring: hele kapittel 7 er pensum, 35 sider mer enn før pensumsendringen.)

Pensum i erstatningsrett endres til:

Bernt/Rasmussen: Frihagens forvaltningsrett bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).

De ovennevnte endringer trer i kraft fra og med studieåret 2016-2017.

Begrunnelse:

Avdelingsleder for 2. avdeling, Randi Sigurdsen, ønsker å foreta endringer i pensumet på fire fag på 2. avdeling. Fagene det gjelder er alminnelig forvaltningsrett, spesiell forvaltningsrett – velferdsrett, spesiell forvaltningsrett – miljø- og ressursrett og erstatningsrett. Hver av disse vil bli omtalt.

Vurderingene av endringer i pensum er dels en følge av at det er kommet ny pensumrelatert litteratur, dels ønske om å gjøre faglige endringer innenfor fag og dels behov for å endre pensum som følge av ny lovgivning.

Endringene skal tre i kraft fra og med studieåret 2016-2017.

Alminnelig forvaltningsrett (20 sp):

Tidligere har det vært vurdert å endre pensum fra Eckhoff/Smith: *Forvaltningsrett* (10. utgave 2014) til Hans Petter Graver: *Alminnelig forvaltningsrett* (4. utgave 2015). Sist dette ble vurdert var våren 2015. Det har vært antatt at Gravers bok vil være vanskeligere tilgjengelig for studentene. Derfor er Eckhoff/Smiths bok beholdt som hovedlitteratur i faget, selv om dette læreverket har visse svakheter knyttet til pedagogisk fremstillingsform og fordi det er ønske om en dypere fremstillinger av enkelte emner. Når Eckhoff/Smith er valgt videreført som pensumlitteratur, skyldes det også at det har vært annonsert at Jan Fridthjof Bernt og Ørnulf Rasmussen ville komme både med en ny utgave av *Frihagens forvaltningsrett* bind 1, samt et nyskrevet bind 2 (eventuelt ett samlet verk). Faglærerne mener Bernt/Rasmussens bok (bind 1) er en bedre og lettere tilgjengelig lærebok, men ulempen er at den i det vesentlige omhandler pensum som inngår i alminnelig forvaltningsrett I, og ikke del II. Dersom bokverket var blitt ferdigstilt av Bernt og Rasmussen, er det grunn til å anta at dette ville dekket kravene til faglig innhold og læringsutbytte i faget. Dermed ville dette vært et naturlig førstevalg som pensumlitteratur. Signalene fra forlaget er imidlertid nå at det er usikkert om det kommer ny utgave og nytt bind 2. Randi Sigurdsen har derfor vært i kontakt med Jan Fridthjof Bernt som opplyser at han vil diskutere videre arbeid med bokprosjektet med Ørnulf Rasmussen, men at han selv tar sikte på å arbeide med prosjektet med tanke på ferdigstilling sommeren 2017. Sigurdsen vil holde videre kontakt med Bernt og Det juridiske fakultet i Bergen for å være orientert om arbeidet med dette bokverket. Hvis Bernt og Rasmussen ikke fullfører prosjektet, bør det gjøres en ny vurdering av en helt eller delvis endring fra Eckhoff/Smith til Gravers bok i forvaltningsrett.

En fordel med Gravers bok er at den i langt større grad enn Eckhoff/Smith trekker linjer til EU-/EØS-retten. Ett tema som det kan være grunn til å inkludere i pensum, er anskaffelsesrett der reglene i stor grad har EØS-rettslig opphav. Dette er et praktisk viktig rettsområde med et komplisert regelverk. Temaet er behandlet i Gravers bok, men ikke i gjeldende pensumlitteratur.

En endring av hovedpensum i alminnelig forvaltningsrett, bør imidlertid utredes nøye av faglærerne for å sikre at pensum tilfredsstiller kravene til læringsutbytte. Sigurdsen foreslår derfor at det blir arbeidet med dette spørsmålet gjennom studieåret 2016/2017 og at det våren 2017 blir fremlagt et endelig forslag til SU om større endringer av pensum i alminnelig forvaltningsrett. Da vet vi forhåpentligvis mer om det kommer en ny utgivelse fra Bernt og Rasmussen. Imidlertid er det grunn til å foreta endringer med virkning fra studieåret 2016/2017.

Forslag til endringer gjeldende fra studieåret 2016/2017:

Følgende litteratur foreslås tatt ut av dagens pensum (totalt ca. 134 sider):

Ida Hjort Kraby: Hva er lov? (15 sider – Kompendium I)

Johan Greger Aulstad: Forholdet mellom domstolene og forvaltningen i norsk rett (19 sider – Kompendium I).

Torstein Eckhoff: Rettskildelære, 5. utgave ved Jan E. Helgesen (2001) kapittel 2-3 og kapittel 5 IV (100 sider).

Følgende litteratur foreslås tatt inn (totalt ca. 190 sider):

- 1) *Bernt/Rasmussen: Frihagens forvaltningsrett bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).*
- 2) *Erik Magnus Boe: «Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære», 3. utgave 2010 kapittel 6 (Regelanvendelse og skjønnsutøvelse – 11 sider) og 13.6 (Liv og lære – 1 ½ side) (Foreslått inntatt i Kompendium I).*
- 3) *Dokument 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven – kapittel 41: Legalitetsprinsippet – generelt (4 ½ side) (Foreslått inntatt i Kompendium I).*
- 4) *Jens Edvin A. Skoghøy: Det offentliges erstatningsansvar – noen grunnleggende problemstillinger i Lov, liv og lære. Festskrift til Inge Lorange Backer (2016) (14 sider) (Foreslått inntatt i Kompendium I).*
- 5) *Markus Lie Hoel: Objektivt erstatningsansvar for uriktig offentlig myndighetsutøvelse, Lov og Rett 2012 (16 sider) (Foreslått inntatt i Kompendium I).*
- 6) *Frode Innjord: Høyesterett og prøving av forvaltningsvedtak – hovedlinjer og utviklingstrekk i Lov – sannhet – rett (33 sider) (Foreslått inntatt i Kompendium I).*

Begrunnelse for endringsforslagene:

Også i fjor ble det foreslått å ta ut Kraby og Aulstads artikler samt deler av Eckhoffs Rettskildelære. Grunnlovfestingen av legalitetsprinsippet (Grl. § 113) samt nyere rettspraksis gjør Krabys artikkel fra 1996 mindre aktuell. Aulstads artikkel er også mindre aktuell fordi hans tema blir behandlet i hovedlitteraturen. Aulstad deler denne oppfatningen.

Det er 15 år siden siste utgave av Eckhoffs bok i rettskildelære, og det er uklart om det vil komme noen ny utgave. Slik det ble opplyst til SU i fjor, er det kun en liten del av studentene som kjøper denne boka. Sigurdsen foreslår derfor å ta ut hele boka og heller ta inn hele kapittel 2 i Asbjørn Kjønstad og Aslak Syse, Velferdsrett 1 (2012). I dette kapitlet blir det gitt en omtale av spesielle rettskildemessige spørsmål på velferdsrettsområdet (19 sider). Ettersom denne boka inngår som en del av pensum i Spesiell forvaltningsrett – velferdsrett er det naturlig å se denne tilføyselsen som en pensumendring i dette faget.

Ad. 1) og 2) For å styrke studentenes forståelse av de spesielle sider ved forvaltningens virksomhet som er rettet mot borgerne, mener Sigurdsen at de tre første kapitlene i Bernt/Rasmussen *Frihagens forvaltningsrett* bind 1 bør tas inn. Denne fremstillingen er utdypende og supplerer Eckhoff/Smith. I all hovedsak omhandler disse tre kapitlene overordnede spørsmål samt temaer som inngår i alminnelig forvaltningsrett II. Sigurdsen anser at det er av mindre betydning at fremstillingen er noen år gammel. Dette er en bok studentene må kjøpe, men de slipper å kjøpe rettskildelæreboka. Dessuten vil de kunne ha nytte av Bernt og Rasmussens fremstilling i sin innlæring av alminnelig forvaltningsrett I. Forslaget om å ta inn kapitlene i Boes

bok *Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære* er en følge av et ønske om å øke studentenes generelle forståelse av grunnleggende forvaltningsrettslig tenkning.

Avdelingsleder for 1. avdeling Kristine Korsnes har opplyst at Boes bok sannsynligvis vil utgå fra pensum fra studieåret 2017/2018, fordi det er ventet en ny bok av Synne Sæther Mæhle og Ragna Aarli. Dermed vil det være aktuelt neste vår å på nytt å vurdere endring av denne del av pensum for 2. avdeling.

Ad. 3) Vedtakelsen av Grunnloven § 113 har gjort noe av den gjeldende pensumlitteraturen mindre aktuell. I Eckhoff/Smith er legalitetsprinsippet beskrevet, men denne fremstillingen bør suppleres med en mer oversiktlig fremstilling av de to ulike tilnærmingsmåtene til legalitetsprinsippet, fordi dette er noe mange studenter strever med å få oversikt over. Sigurdson har ikke funnet noen egnet fremstilling i litteraturen og foreslår der å ta inn noen sider fra Menneskerettighetsutvalgets fremlegg til Stortinget. Dette er å anse som forarbeider, og skal av den grunn ikke være pensumlitteratur. Men all den tid dette er den enkleste, men samtidig en opplysende fremstilling, foreslås denne.

Ad. 4 og 5) Ifølge beskrivelsen av læringsutbytte har studentene etter bestått 2. avdeling «avansert kunnskap om virkningen om når feil ved et vedtaks innhold eller måten det er blitt til på, fører til ... at det offentlige blir erstatningsansvarlige». Dette læringskravet er ikke tilstrekkelig ivaretatt i dagens pensumsituasjon, fordi erstatningsrettslige spørsmål i begrenset grad er behandlet i Eckhoff/Smith. Det foreslås derfor å ta inn disse to artiklene. Skoghøys artikkel er en oversikt over aktuelle ansvarsgrunnlag, mens Hoels artikkel en dypere fremstilling av objektivt ansvar ved uriktig myndighetsutøvelse. Hoels artikkel er en analyse av en dom (Rt. 20 som er gjenstand for særlig gjennomgang i seminar i alminnelig forvaltningsrett II. Et hovedformål med å ta artikkelen inn som en del av pensumlitteraturen, er at den vil bli benyttet som ledd i studentenes analyse av dommen.

Ad. 6) Domstolenes adgang til å prøve forvaltningsvedtak er en vanskelig tematikk for studentene. Det vil derfor være en styrke for studentene at dette temaet blir fremstilt av flere forfattere. Innjords artikkel gir en god og utdypende fremstilling av temaet, noe som vil være en styrke for at studentene skal oppnå det forventede læringsutbyttet.

Det er forslag om å ta ut ca. 134 sider og å ta inn 180 sider. Dermed vil pensummengden øke med ca. 54 sider. Totalt vil pensum i dette faget være ca. 550 sider som er mer enn 150 sider under «normen» for et fag normert til 20 studiepoeng (35 sider x 20 = 700 sider). De foreslåtte endringer i pensum vil både styrke grunnleggende forståelse i faget og gi utfyllende kunnskap innenfor gitte emner.

Spesiell forvaltningsrett – Velferdsrett (9 sp)

Det er ikke grunnlag for å gjøre større endringer i pensum. Imidlertid er det skjedd betydelige endringer i Folketrygdloven kapittel 15, slik at Hege Brækhus sin artikkel «*Folketrygdens ytelser til enslig mor eller far*» i Jussens Venner 3/2009 ikke er oppdatert hva gjelder senere lovendringer. Brækhus har derfor skrevet om/oppdatert artikkelen. Den nye versjonen er gjort tilgjengelig for studentene som nå er på 2. avdeling. Det foreslås derfor at den nye versjonen av artikkelen er gjeldende pensum og inngår i Kompendium I.

I henhold til det som er sagt under behovet for endringer av pensum i Alminnelig forvaltningsrett, er det forslag om å ta inn hele kapittel 2 i Kjønsdal/Syde Velferdsrett I – 19 sider. Dermed øker pensum i denne delen av spesiell forvaltningsrett. Det må imidlertid ses i sammenheng med at det er en underdekning av pensum i alminnelig forvaltningsrett. Fra forlaget er det meldt at det vil komme ny utgave av Velferdsrett I våren 2017.

Spesiell forvaltningsrett – Miljø- og ressursrett (5 sp)

Fra studentene har det vært etterspurt å få mer undervisning i plan- og bygningsrett. Dette er et rettsområde som er praktisk viktig, og faglærerne Ingvild Jacobsen og Elise Johansen støtter derfor forslaget om en utvidelse av pensum. Jeg viser til deres begrunnelse gitt i e-post fra Elise Johansen:

«Jeg og Ingvild har diskutert din forespørsel om hvorvidt det bør innlemmes mer plan- og bygningsrett i miljørettsundervisningen. Vi er begge av den klare oppfatning at det bør det. Dette fordi det er et praktisk rettsområde som mange av våre studenter vil befatte seg med når de kommer ut i yrkeslivet. Temaet behandles i pensumbokens kapittel 7. Vår mening er videre at en større innlemmelse av dette temaet (punkt 7-1 - 7-4 samt 7.10 er allerede pensum) ikke bør medføre at andre deler tas ut. En økning av pensum i miljøforvaltningsrett kan forsvares på følgende grunnlag:

- Pensumboken er lettest i den forstand at Bugge skriver lettfattelig og i all hovedsak behandler hovedtrekk, grunnprinsipper og sentrale problemstillinger. Studentene utfordres i liten grad på detaljnivå.*
- De deler som foreslås innlemmet behandler spørsmål som er sentrale i den alminnelige forvaltningsrett. Det kan derfor argumenteres for at det bør ses hen til den samlede forvaltningsrettslige pensum når antall sider i miljøforvaltningsretten vurderes.*

Om hele kapittel 7 tas inn i pensum betyr det en økning i sidetall på 35 sider. Ved å ta inn hele kapittel 7 vil følgende temaer behandles: kommuneplan (7.5), reguleringsplan (7.6), utbyggingsavtaler (7.7), byggesaksbehandlingen (7.8), midlertidig forbud mot tiltak (7.9) og strandvernet (7.11).

Som et minimum bør kapittel 7.5 til 7.7 tas inn. Det utgjør 32 sider.»

Det foreslås at hele kapittel 7 i Hans Christian Bugge: *Lærebok i miljøforvaltningsrett* (4. utgave 2015) inngår i pensum, 35 sider økning av pensum. Selv om dette går noe utover rammene for antall sider i dette faget, er det som faglærerne viser til, temaer som er nært knyttet til den alminnelige forvaltningsrett. Av den grunn mener Sigurdson det kan forsvares at sidetallet i dette faget blir overskredet noe, når sidetallet i alminnelig og spesiell forvaltningsrett totalt sett ikke blir overskredet.

Erstatningsrett (7 sp)

Etter å ha sammenholdt fagplanen (-beskrivelsen) mot gjeldende pensum i erstatningsrett, ser vi at det er manglende samsvar på ett punkt. Det gjelder kunnskap til reglene om utmåling av tingskade, formueskade og personskade, der ménerstatning og oppreisning er inntatt i gjeldende pensum, men ikke utgangspunktene for erstatningsutmålingen. Vi legger til grunn at dette beror på en inkurie som er skjedd i forbindelse med endringen av lærebok i fjor. Verken tidligere avdelingsleder eller de som har vurdert pensumlitteraturen, har kunnet gi en forklaring på dette.

Sigurdson foreslår å ta inn punkt 12.1-12.3 (Skade og erstatningskrav – utgangspunkter (14 sider), EØS-rettens betydning ved erstatningsutmålingen (3 sider) og Fastsettelse av skadens størrelse – alminnelige prinsipper (12 sider) i tillegg til punkt 12.6-12.8 som nå er pensum (Ménerstatning, Oppreisning og Lemping). Dette medfører et tillegg av 29 sider pensum, slik at pensum i større grad vil samsvare med hva som gjaldt før endring av lærebok.

Totalt pensum i faget vil da være ca. 340 sider som er nesten 100 sider mer enn normen for et fag med 7 studiepoeng (35 sider x 7 = 245 sider). I fjorårets forslag til endringen av pensum er det opplyst at det totale pensumet vil være 317 sider, hvorav ca. 50 sider med petit-stoff. Av det foreslåtte pensumstillegget er ca. 3 sider i petit.

Oppsummering

Med de foreslåtte endringene vil pensum være:

Alminnelig forvaltningsrett:

Torstein Eckhoff/Eivind Smith: Forvaltningsrett (10. utgave 2014) unntatt kapittel 4, kapittel 10 og kapittel 33 V-VI.

Jan Fridthjof Bernt: «Det kommunale selvstyret og kommunene og særlovgivningen» i Bernt, Overå og Hove: Kommunalrett (4. utgave 2002) kapittel I punkt 1, 2, 4 og 5 og kapittel IX (24 sider) (Kompendium I).

Nytt pensum:

Bernt/Rasmussen: Frihagens forvaltningsrett bind 1 2. utgave (2010) kapittel 1-3 (100 sider).

Erik Magnus Boe: Innføring i juss – Juridisk tenkning og rettskildelære, 3. utgave 2010 kapittel 6 og 13.6 (13 sider) (Foreslått inntatt i Kompendium I).

Jens Edvin A. Skoghøy: Det offentlige erstatningsansvar – noen grunnleggende problemstillinger i Lov, liv og lære. Festskrift til Inge Lorange Backer (2016) (14 sider) (Foreslått inntatt i Kompendium I).

Markus Lie Hoel: Objektivt erstatningsansvar for uriktig offentlig myndighetsutøvelse, Lov og Rett 2012 (16 sider) (Foreslått inntatt i Kompendium I).

Frode Innjord: Høyesterett og prøving av forvaltningsvedtak – hovedlinjer og utviklingstrekk i Lov – sannhet – rett Norges Høyesterett 200 år (33 sider) (Foreslått inntatt i Kompendium I).

Spesiell forvaltningsrett – Velferdsrett:

Lena L. Bendiksen og Trude Haugli: Sentrale emner i barneretten (2. utgave 2015) kapittel 4 og kapitlene 13-24.

Asbjørn Kjønsdal og Aslak Syse: Velferdsrett I (5. utgave 2012) Kapittel 2, 4, punkt 5.2, 5.4, 6.1, 6.4, 8.4-8.5, 9.5-9.8, 9.10-9.12, 10.3-10.6 og 10.9-10.10. (Endring: hele kapittel 2 er pensum).

Hege Brækhus «Folketrygdens ytelser til enslig mor eller far» (2016) (Endring: en oppdatering av artikkel med samme tittel i Jussens Venner hefte 3/2009) (Foreslått inntatt i Kompendium I).

Spesiell forvaltningsrett – Miljø- og ressursrett

Hans Christian Bugge: Lærebok i miljøforvaltningsrett (4. utgave 2015) med unntak av punkt 3.5-3.6, 4.1-4.2, 8.5-8.9 og hele kapittel 10 – (Endring: hele kapittel 7 er pensum).

Erstatningsrett

Viggo Hagstrøm og Are Stenvik: Erstatningsrett (2015).

Følgende kapitler og punkter: Punktene 1.1-1.2, hele kapittel 3, punktene 4.1-4.4 og 4.6-4.8, hele kapittel 5, punktene 6.1-6.2, 6.4, 7.1 og 8.1-8.5.1, hele kapittel 9, punktene 10.1-10.3, 11.1-11.8, 12.1-12.3 og 12.6-12.8.

I øvrige fag er det ikke forslag til endringer av pensum.

Kjersti Dahle
studieleder

—
kjersti.dahle@uit.no
77 64 41 92

Ingvild Stock-Jørgensen
rådgiver

—
ingvild.jorgensen@uit.no
77 64 62 91

Saksbehandler: Line Gaare

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur